

SLUTTDOKUMENT FRA NORDISK KONFERANSE OM ULOVLIG HANDEL MED KULTURGJENSTANDER, OSLO 2. - 3. DESEMBER 2015:

De nordiske kulturministrene besluttet på sitt møte i Torshavn, Færøyene 12. mai 2015, at det som en felles nordisk oppfølging av FNs sikkerhetsrådsresolusjon 2199 av 12. februar 2015 skulle arrangeres en fagkonferanse om ulovlig handel med kulturgjenstander. Konferansen, som fant sted i Nasjonalbiblioteket i Oslo, 2.-3. desember 2015, samlet rundt hundre deltakere fra ulike fagmiljøer og forvaltningsetater i Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige - bl.a. toll, politi, departementer og sentrale aktører fra kultursektoren.

Hensikten med konferansen var å utforske mulighetene for et nordisk samarbeid om konkrete oppfølgingstiltak / felles strategi for oppfølging av FNs sikkerhetsråds res. 2199 og UNESCOs 1970-konvensjon om ulovlig handel. Det mer konkrete siktemål var å peke ut områder hvor videre samarbeid kan gi felles fordeler, og komme med rekommandasjoner om tiltak som kan utnytte landenes samlede ressurser mer effektivt enn om de opererer hver for seg.

Temaer som ble belyst var situasjonen i Midtøsten og finansieringen av terrorvirksomhet bl.a. ved salg av stjalne og plyndrede gjenstander, markedsmekanismer og smuglerruter, erfaringer fra konkrete saker, tidligere kartlegging av kompetansebehov og kulturkriminalitet i Norden, m.v.

Konferansen drøftet behov, gjennomførbarhet og ønskelighet av bl.a. følgende forslag til videre oppfølgingstiltak: overvåkning av internetthandel, kulturfaglig kompetansepool med «single point of contact» for toll og politi, informasjonstiltak mot spesielle miljøer, utforming av tollveiledere, behov for mer effektiv informasjons- og etterretningsutveksling mellom Nordens politi- og tollmyndigheter, «best practices» når det gjelder beslag og eventuell tilbakelevering av gjenstander fra konfliktområder eller med usikker opprinnelse, kompetansefremmende tiltak for respektive fagmiljøer, etisk bevisstgjøring i kulturfaglige miljøer, hos næringsdrivende, m.v.

Viktige stikkord for utvikling av en felles nordisk strategi for videre samarbeid er *Koordinering, Kommunikasjon, Kompetanseutvikling og Kunnskap*, samt *Kartlegging* av allerede igangsatte tiltak og initiativer i de fem land, som det kan bygges videre på (*Fem land, fem K'er*). Konferansen fikk fram informasjon som viste at det i de ulike land var tilbud og opplegg som også de andre landene vil kunne dra nytte av. Slik sett bidro konferansen til en preliminær kartlegging som tyder på at det kan være en gevinst ved å samarbeide om felles ressurser og besparelser ved å unngå overlappende tilbud og innsatser.

Koordineringstiltak

Tiltak 1: Det er behov for en struktur som sikrer samordning av tiltak og nettverk innen ulike fagområder i de nordiske land.

Forslag: Det etableres en samordningsgruppe bestående av kontaktpunkter/-personer som skal sikre videre oppfølging etter konferansen, ivareta koordinering mellom ulike faglige nettverk, og ved behov tilrettelegge for iverksetting av tiltak.

Praktisk gjennomføring: Den nordiske ad hoc gruppen som forberedte konferansen fortsetter sin samordningsfunksjon inntil videre/ inntil det eventuelt foreligger en beslutning om videreføring. Kontaktpunkter er Riksantikvarieämbetet i Sverige, Kulturstyrelsen /Kulturministeriet i Danmark, samt de respektive kulturdepartementer i Finland, Island og Norge.

Tiltak 2: Det er behov for bedre registrering over stjålne kunst- og kulturgjenstander i Norden. Konferansen drøftet derfor etablering av et nordisk register/felles database over stjålne kunst- og kulturgjenstander som et mulig tiltak.

Forslag: De nordiske land bør i første rekke medvirke til at INTERPOLs database anvendes og utvikles.

Praktisk gjennomføring: Politimyndighetene vurderer en eventuell felles henvendelse til INTERPOL med tanke på å forenkle tilgangen til å registrere gjenstander i databasen/registeret, samt tilgjengelighet for aktuelle brukere av registeret, herunder også antikvariater, auksjonshus etc.

Tiltak 3: Det er behov for et tverrsektorielt samarbeid og bedre interaksjon mellom toll/politi og kulturfaglig ekspertise. For å kunne arbeide med ulovlig handel-spørsmål behøver toll og politi bistand, samt mulighet til raskt å få kontakt med eksperter. Mer og bedre informasjon hjelper Tollverket til å gjøre bedre selekteringer. Eksempelvis informasjon om spesifikke importører, eksportører, gjenstander, etc. Tollmyndighetene behøver en rask foreløpig vurdering om hvorvidt en gjenstand kan synes mistenkelig og bør holdes tilbake for nærmere undersøkelser. Det kan også tenkes å være hensiktsmessig med koordinering/deling av de svar som mottas.

Forslag:

a) Det initieres et prøveprosjekt med felles kulturstøtteordning for toll og politi, med det siktemål å etablere et felles nordisk kontaktpunkt ("Single Nordic point of contact"), hvor toll og politi raskt kan innhente foreløpig proviniensbedømming og råd vedrørende tilbakeholdelse av gjenstander for videre undersøkelser.

Praktisk gjennomføring: Kulturinstitusjoner som er sentrale i vurdering av kunst, antikviteter og kulturhistoriske gjenstander utarbeider et forslag til en felles, rullerende støttefunksjon/vaktordning. Dette bør skje i kontakt med toll- og politimyndigheter, slik at ordningen best mulig tilpasses deres behov.

b) Som ledd i bedre informasjonsflyt og nordisk samordning av innsats, er det viktig å tilrettelegge for at opplysninger og tips kan komme toll og politi i hende på en rask og hensiktsmessig måte. Det anbefales derfor at de respektive land etablerer/utpeker et fast, nasjonalt kontaktpunkt ("single point of contact") for mottak av tips fra publikum og fagmiljøer når det gjelder mistanke om kulturkriminalitet.

Praktisk gjennomføring: Følges opp av sentrale kulturmyndigheter i samarbeid med toll- og politimyndigheter.

c) Det gjennomføres en felles nordisk kontrollaksjon i løpet av 2016/2017. En slik aksjon vil kunne bidra til å få på plass bedre kommunikasjonslinjer mellom etatene både nasjonalt og nordisk, samt lede til mer informasjonsdeling og tydeligere ansvars- og rollefordeling. En aksjon vil kunne medvirke til å skape et godt kontaktnett mellom etatene, og kan dessuten være en effektiv måte å sette ulovlig innførsel/utførsel av kulturgjenstander på dagsorden, både eksternt i forhold til publikum og internt innen myndigheter/etater. En aksjon vil kunne ha en forebyggende og opplysende virkning, og samtidig bidra til økt kunnskap om tema.

Praktisk gjennomføring: Følges opp av toll- og politimyndigheter i kontakt med sentrale kulturmyndigheter

Kommunikasjon

Tiltak 4: Det er behov for bedre og mer målrettet informasjon om gjeldende regler til publikum generelt og til spesielle målgrupper som eksempelvis turister, flyktninger, personell i utenlandstjeneste, flyselskaper/flyplasser, mv. CITES¹-samarbeidet anses å ha lykket med informasjonstiltak når det gjelder å hindre innførsel av produkter og gjenstander av materiale fra truede arter. Det anbefales å se nærmere på hva kulturmyndighetene kan lære av dette.

Forslag:

a) Det etableres prosjektsamarbeid om informasjonsopplegg og holdningskampanjer til aktuelle målgrupper;

b) det arrangeres et nordisk seminar om informasjon med innledere fra CITES.

c) Det iverksettes en felles informasjons- og holdningskampanje med utgangspunkt i eksisterende informasjonsmaterieell, bl.a.fra UNESCO.

Praktisk gjennomføring: De aktuelle etatene med ansvar for informasjonstiltak samarbeider om videre planlegging (Norsk kulturråd, Kulturstyrelsen (Isl og DK), Museiverket (F), Riksantikvarieämbetet (S)).

Tiltak 5: Det er viktig at alle typer næringsdrivende slutter opp om råd og retningslinjer for å stoppe ulovlig handel. Ulovlig utførte gjenstander kan ha falske utførselstillatelser, kopier/forfalskninger kan ha falske «ekthetsbevis». Forsikring av slike gjenstander kan bidra til urettmessig legitimering.

Forslag: Det utformes en likelydende henvendelse til nordiske forsikringsselskaper med anbefaling om å stille krav til dokumentasjon og eierskapshistorikk, før det gis forsikring av kunst- og antikvitetsgjenstander, arkiv- og biblioteksmateriale.

Praktisk gjennomføring: Følges opp av de nordiske kontaktpunktene gjennom elektronisk samarbeid/samordning.

Tiltak 6: UNESCO-Sekretariatet tilrår i sine rekommandasjoner at det etableres mekanismer for overvåking av netthandel. Norden har en intensjon om å medvirke til å gjøre UNESCO til en mer operasjonell aktør på dette feltet.

---

¹ The Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (CITES)

Forslag: En prosjektgruppe får i oppdrag å undersøke mulighetene for å gjennomføre et testprosjekt med internettovervåkning i forebyggende øyemed i Norden. (Trekke på erfaringer i Polen, evt Italia).

Praktisk gjennomføring: Følges opp av aktuelle etater og ABM-sektoren i samarbeid med de relevante nordiske kontaktpunkter/koordinerende myndigheter.

Tiltak 7: For å få til et bedre tverrsektorielt samarbeid mellom toll/politi og kulturfaglige etater er det behov for tiltak som legger til rette for bedre kommunikasjon og mer regelmessig kontakt.

Forslag: Det tas sikte på å arrangere ett årligt seminar for toll-, politi- og kulturmyndigheter.

Praktisk gjennomføring: Følges opp av de nordiske kontaktpunkter/myndigheter i samarbeid med kultur-, toll, og politietater. Om hensiktsmessig kan arrangementsansvaret følge formannskapsperiodene i Nordisk Ministerråd.

Kompetanseutvikling

Tiltak 8: Det er behov for styrket kompetanse på ulovlig handel hos både politi, toll og i kultursektoren. Når det gjelder utdanning finnes det i dag flere ulike initiativ. Her er det i første rekke behov for kartlegging av eksisterende tilbud, slik at man unngår dobbeltarbeid. For å kunne få til bra utdanning er det viktig å ta utgangspunkt i hvilke behov som finnes og hvilke initiativ som er tatt.

Forslag: I samarbeid med toll, politi og kulturinstitusjoner starte opp samarbeid vedrørende utvikling og informasjonkampanjer/undervisning for respektive myndigheter med innspill fra respektive sektorer, herunder:

- a) Kartlegge eksisterende undervisningsopplegg i Norden og EU. (Politihøgskolen i Oslo har et 1/2-årig tilbud som er tilgjengelig for alle nordiske politistudenter).
- b) Undersøke hvorvidt Kystvaktene bør trekkes inn i et videre samarbeid.

Praktisk gjennomføring: Følges opp av de nordiske kontaktpunktene gjennom samarbeid/samordning og jevnlig fellesseminarer for de tre sektorene.

Tiltak 9: Det er behov for kompetanseutviklende tiltak for personell i utenlandstjeneste.

Forslag: Utarbeide et felles opplæringsopplegg for militære i utenlandstjeneste (evt. også hjelpekorps, m.fl.) når det gjelder kunnskap om kulturminner og kulturgjenstander, samt behov for beskyttelse av slike. I denne forbindelse først kartlegge eksisterende opplegg med tanke på samarbeid. (Sverige har utarbeidet en utdanningspakke som kan være utgangspunkt for et felles nordisk opplegg. Danmark har erfaringer med ad hoc-samarbeid med Forsvaret om Haagkonvensjonen og militære manualer. I Norge gir Forsvaret undervisning i "Krigens folkerett", om bl.a. Haagkonvensjonen).

Praktisk gjennomføring: De nordiske kontaktpunktene innhenter nærmere informasjon i sine respektive land og vurderer videre initiativer.

Tiltak 10: Det er behov for å klargjøre hvordan myndighetene best kan håndtere gjenstander som av ulike grunner er vanskelig å tilbakelevere til opprinnelsesland. Dette kan eksempelvis bero på at eieren er ukjent eller at det medfører for stor risiko den dagsaktuelle situasjonen å transportere gjenstanden tilbake til opprinnelseslandet. Konferansen målbar et ønske om å utvikle/etablere en felles praksis for håndtering av ikke-returerbare kulturgjenstander som er forsøkt ulovlig innført, og som myndighetene har tatt beslag i.

Forslag: Løfte fram til felles drøfting spørsmål knyttet til gjenstander hvor tilbakelevering viser seg å være vanskelig. a) Utarbeide en sjekkliste med utgangspunkt i nordiske erfaringer. b) Vurdere midlertidige depotløsninger med tanke på mulig seinere tilbakelevering til områder som i dag er preget av krig og konflikt. c) Vurdere om behov for etablering av en nordisk komité for tilbakelevering.

Praktisk gjennomføring: De nordiske kontaktpunktene utveksler nærmere informasjon om håndtering i sine respektive land og vurderer videre initiativer, herunder om det er grunnlag for et eget møte/seminar om tilbakeleveringsproblematikken.

Tiltak 11: Det er behov for kontinuerlig innsats når det gjelder bevisstgjøring om etikk, både innen kulturinstitusjoner, så vel som i kunst- og antikvitetsbransjen og i tilstøtende bransjer. Det kan også være nyttig/nødvendig med veiledende rådgivning når det gjelder etiske dilemmaer/problemområder innen ulike institusjoner.

Forslag: De respektive ABM-sektorene innleder et nærmere samarbeid med sine nordiske søsterinstitusjoner når det gjelder praktisk oppfølging av etiske retningslinjer og tiltak mot ulovlig handel/innførsel/utførsel som del av sitt løpende arbeid. Med utgangspunkt i eksisterende etiske retningslinjer søke å utvikle en felles nordisk praksis for intern oppfølging når det gjelder løpende etikkarbeid og tiltak mot ulovlig handel i ulike kulturinstitusjoner (ICOM, Art Dealers, ICA, mv).

I dette inngår at det oppfordres til mer åpenhet og kommunikasjon mellom nordiske institusjoner innen arkiv-, bibliotek-, og museumssektorene, at det informeres aktivt om eksisterende retningslinjer, at det gjennomføres introduksjonskursing, systematiske internutdanningstiltak og bevisstgjøring i kulturinstitusjoner med hensyn til egen rolleforståelse. Ut fra en felles plattform kan det utvikles en «best praksis» og sjekklister for hvordan man skal opptre i møte med mistanke, tilbud om donasjoner av tvilsomme gjenstander, publikumstips om ulovlig innførte/utførte kulturgjenstander, mv.

Praktisk gjennomføring: De nasjonale arkiv-, bibliotek- og museumsinstitusjonene (ABM-sektorene) oppfordres til å initiere nordisk kontakt og samordning med sine søsterinstitusjoner innen sine respektive områder, enten gjennom egne møter om etiske problemstillinger knyttet til sin sektor, eller ved å inkludere etikkarbeid/implementering av etiske retningslinjer på dagsorden i andre sammenhenger hvor de nordiske faginstitutionene møtes.

Kunnskap

Tiltak 12: Det er behov for mer oppdatert kunnskap om ulovlig handel med kulturgjenstander i Norden. Aktuelle forskningsprosjekter bør derfor vurderes igangsatt, eksempelvis en mulig sammenfattende studie av kulturkriminalitet i Norden ti år etter «Nordic dimensions», denne gang med fokus på ulovlig innførsel, utførsel og handel med kulturgjenstander. (Kan søkes finansiert gjennom EU-midler).

Forslag: Kartlegge eksisterende forskning som kan være relevant for ulovlig handel med kulturgjenstander og kulturkriminalitet (jf Riksantikvarieæmbetets bestilling av forskningsoversikt fra Førsvarshøgskolan i Sverige). Identifisere kunnskapsmangler og ev behov for videre forskningsinnsats rettet mot kulturkriminalitet i Norden.

Praktisk gjennomføring: De nordiske kontaktpunktene innhenter nærmere informasjon i sine respektive land og vurderer videre initiativer.

Tiltak 13: Det ble under konferansen reist spørsmål om det kunne være hensiktsmessig å utvikle en felles nordisk strategi/holdning for hvordan de respektive myndigheter møter IS' offensive propagandakampanjer når det gjelder kulturområdet.

Forslag: Kartlegge eventuelle andre sektorers strategier. Med utgangspunkt i den svenske tenkning som allerede er gjort omkring disse spørsmålene, formulere et utkast til fellesopplegg som kan tas opp til videre drøfting i nordiskt sammenheng.

Praktisk gjennomføring: De nordiske kontaktpunktene innhenter nærmere informasjon i sine respektive land og vurderer videre initiativer, eventuelt i samråd med sine respektive statsråder/regjeringer.

Den nordiske fagkonferansen tilrår/anbefaler nordisk samarbeid om følgende oppfølgingstiltak:

Tiltak som kan gjennomføres på kort sikt (før statspartsmøte i UNESCOs 1970-konvensjon i 2017):

1. Det etableres en nordisk samordningsgruppe med kontaktpersoner i alle nordiske land som ivaretar koordinering og kontakt til nasjonale nettverk/fagområder. Gruppen skal sikre videre oppfølging etter konferansen. (Jf. nærmere beskrivelse tiltak 1).
2. En prosjektgruppe gis i oppdrag å undersøke mulighetene for å gjennomføre et testprosjekt med internettovervåking i forebyggende øyemed i Norden, i tråd med UNESCOs rekommandasjoner. (Jf. tiltak 6).
3. I løpet av 2016 arrangeres et nordisk seminar om rettslige aspekter ved kulturkriminalitet i de nordiske land: Likheter og ulikheter i tilnærming, krav til bevisbyrde, regelverk/oppfølging i ft kunst- og antikvitsbransjen, strafferammer, etc. (I EU planlegges det i løpet av 2016 en oversikt over lovgivning relatert til kulturkriminalitet). (Jf. tiltak 7).
4. Etter initiativ fra svensk politi arrangeres i 2016 et felles møte for politi- og tollmyndigheter i Norden for å fortsette drøftingene som ble påbegynt under konferansen i Oslo 2.-3. desember 2015. (Jf. tiltak 7).
5. Det utformes en felles henvendelse til nordiske forsikringsselskaper med henstilling om å stille krav til dokumentasjon og eierskapshistorikk før det gis forsikring av kunst- og antikvitsgjenstander, arkiv- og biblioteksmateriale. (Jf. tiltak 5).
6. Det anbefales å gjennomføre en felles nordisk kontrollaksjon i løpet av 2016/2017. En slik aksjon vil kunne være en effektiv måte å sette ulovlig innførsel/utførsel av kulturgjenstander på dagsorden i de ulike etatene, medvirke til økt kunnskap om tema, bidra til bedre kommunikasjon, mer informasjonsdeling og føre til et større nordisk kontaktnett i etatene. En aksjon vil dessuten kunne ha en opplysende og forebyggende virkning på publikum. (Jf. tiltak 3).
7. Utvikle en felles praksis for bedre registrering av stjalne kunst- og kulturgjenstander i Norden gjennom mer aktiv anvendelse av INTERPOLs database. (Jf. tiltak 2).
8. Som ledd i bedre informasjonsflyt mellom landene med tanke på nordisk samordning av innsats, anbefales det at hvert land etablerer/utpeker et fast,

nasjonalt kontaktpunkt ("single point of contact") for mottak av tips fra publikum og fagmiljøer når det gjelder mistanke om kulturkriminalitet. (Jf. tiltak 3).

9. En prosjektgruppe gis i oppdrag å utarbeide en informasjons- og kommunikasjonsstrategi for å bekjempe ulovlig handel med kulturgjenstander. (Jf. tiltak 4).
10. Det iverksettes en målrettet fellesnordisk informasjons- og holdningskampanje med utgangspunkt i eksisterende informasjonsmateriell. (Jf. tiltak 4).

Tiltak som kan gjennomføres eller oppstartes før 2019 (dvs. før neste 4-årsrapportering til UNESCOs 1970-konvensjon om ulovlig handel):

11. Arrangere en nordisk workshop i samarbeid med UNESCO på bakgrunn av deres kursopplegg. (Jf. tiltak 8)
12. Utarbeide et felles veilederkonsept for toll og politi med nordiske «single point of contact» for rask kontakt ved behov for bistand fra kultursektoren, innhenting av foreløpige vurderinger ved beslag av gjenstander for videre undersøkelser, mv. (Jf. tiltak 3).
13. I samarbeid med INTERPOL vurdere å arrangere et symposium for Norden og eventuelt de baltiske og andre tilstøtende land om ulovlig handel med kulturgjenstander.